

DUDAK DAMAK YARIKLI BİREYLERİN KENDİNİ-KABUL DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF SELF ACCEPTANCE OF CLEFT LIP AND PALATE INDIVIDUALS

Yrd.Doç.Dr.Oral SÖKÜCÜ*
Dr.Dt.Fırat ÖZTÜRK*

Dr.Dt.Ruhi NALÇACI*
Sibel TOY**

ÖZET

Amaç: Dudak damak yarıklı (DDY) çocukların kendini kabul düzeyleri yönünden incelenmesi.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamız Cumhuriyet Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Ortodonti anabilim dalında tedavi gören ve yaşları 11 ile 16 arasında değişen toplam 34 hasta üzerinde yürütülmüştür. Hastalar iki guruba ayrılmış, birinci grup 14 DDY'li bireyden, ikinci grup ise 20 adet sağlıklı bireyden oluşturulmuştur. Çalışmamızda veriler "Kendini Kabul Envanteri" ile toplanmıştır. Grupların kendini kabul düzeyi açısından karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bulgular: Deney ve kontrol gurubu kendini kabul düzeyi açısından karşılaştırıldığında, gruplar arasında fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Sonuç: DDY'li bireylerin dış görünüşlerini düzeltmek için yapılan operasyonların yanı sıra psikolojik yapıları da ihmal edilmemelidir. Ayrıca DDY'li çocuğa sahip ebeveynler de çeşitli şekilde moral ve destek rehabilitasyonlarına tabi tutulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: dudak damak yarığı, kendini kabul, psikolojik durum.

SUMMARY

Purpose: To survey the self acceptance of cleft lip and palate (CLP) individuals.

Material and Methods: This study consisted of 34 patients with age range of 11-16 from the Department of Orthodontics of Faculty of Dentistry at Cumhuriyet University. Study sample was divided into 2 groups. The first group consisted from 14 individuals with CLP and the second group includes 20 individuals without CLP. The data of the study obtained with "Self-Acceptance Inventory". We used Mann-Whitney U Test to compare the Self Acceptance of both groups.

Results: There were significant differences between the Self Acceptance of study and control groups ($p < 0,05$).

Conclusion: Beside aesthetic operations performed on CLP patients we should not neglect psychologic status of these patients. Also we should support and psychologically rehabilitate the parents of these patients.

Keywords: Cleft lip and palate, self acceptance, psychologic status.

GİRİŞ

Dudak Damak Yarıkları (DDY) en sık rastlanan konjenital anomalilerdendir.^{1,2} DDY etiolojisinde hem genetik hem de çevresel faktörlerin rol oynadığı ancak bu vakaların büyük bir kısmında multifaktöryel kalıtımın geçerli olduğu düşünülmektedir.³ DDY hastalarının rehabilitasyonu özellikle fonksiyonel ve estetik olarak oldukça önem taşır ve son derece özenli ve dikkatli bir tedaviyi gerektirir. Doğumla başlayıp hastanın büyüme gelişiminin bitimine kadar devam eden tedavi sürecinde düzgün bir fonksiyonel yapı kazandırılmasının yanı sıra tatmin edici estetik sonuç, hastanın hayat kalitesinin artırılması açısından oldukça

önemlidir.⁴ Başarılı bir DDY tedavisi ancak dudak damak yarığı ekibi olarak adlandırılan ve tıp ve diş hekimliğinin farklı branşlarını içine alan (genetik uzmanı, çocuk doktoru, plastik cerrah, odyolog, ortodontist, kulak burun boğaz uzmanı, pedodontist, dil ve konuşma terapisti, çocuk psikologu, protez uzmanı) bir ekibin beraber uyum içerisinde çalışmasıyla mümkündür.^{5,6}

"Sağlıklı birey" kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içindedir. Ancak bu şekilde ilişkileri olan bireyler sağlıklı bir benliğe sahip olabilir.⁷ Bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi ve toplumsal çevresiyle uyum içinde olması ile kendini kabul düzeyi arasında oldukça yakın bir ilişki vardır.⁸ Enç kendini kabul

* Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı, SİVAS.

** Rehberlik Danışmanı, Gaziantep Akınal Anadolu Lisesi, GAZİANTEP.

Bu çalışma 2006 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen 10.Uluslararası Türk Ortodonti Derneği Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

(Self-acceptance) kavramını; “bireyin suçluluk, yetersizlik, beğenme ya da övünme duygularına kapılmadan kendini tüm olumlu ve olumsuz yanlarıyla kabul etmesi” olarak açıklamaktadır.⁹⁻¹¹ Kendini kabul çocukluktan başlayıp ergenlikle son noktalarına çıkan bir duygudur Kendini kabul eden bir kişi, mükemmel bir insan olmadığının bilincinde olup kusurlarını ve sınırlarını iyi bilir. Mükemmel olamayışından, zayıflığından ve tutarsızlıklarından utanmaz ve kendini suçlu hissetmez. Başkalarının kendisinden daha yetenekli, daha akli başında, olduğunu bilse bile ne onlara erişmeye çalışır, ne de bir aşağılık duygusuna kapılır.^{12,13}

DDY’li bireyler yukarıda da vurgulandığı gibi doğumdan hemen sonra başlayıp çoğu zaman büyüme gelişim dönemi bitene kadar devam eden ve genellikle ciddi operasyonları da içine alan uzun bir tedavi sürecinden geçmektedirler. Bu hastaların kabul edilebilir estetik görünümüne kavuşmaları, ideal benlik oluşmasından sonra gerçekleşmektedir. Bu süre içerisinde özellikle estetik görünüm ve konuşmada yaşanan problemler, bireylerin sosyal olarak topluma açılmalarında çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir.^{8,14-16}

Çalışmamızda, DDY’li çocukların kendini kabul düzeyleri yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak araştırmadan elde edilecek bulguların tedavileri uzun yıllar süren DDY’li çocuklara ve ailelerine, bu süreçte olumlu yönde katkılar sağlayacağı beklenmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamız Cumhuriyet Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Ortodonti anabilim dalında tedavi gören ve yaşları 11 ile 16 arasında değişen 18 kız 16 erkek toplam 34 hasta üzerinde yürütülmüştür. Tüm hastalar çalışma hakkında bilgilendirilmiş, onam formu doldurtulup hasta ve velisine imzalatılmıştır. Hastalar deney ve kontrol olmak üzere iki guruba ayrılmıştır. Birinci grup (deney) 14 DDY’li bireyden (8 kız 6 erkek), ikinci grup (kontrol) ise 20 adet sağlıklı bireyden (10 kız 10 erkek) oluşturulmuştur.

Çalışmamızda hastalara “Kendini Kabul Envanteri” adlı anket uygulanmıştır (Ek 1). “Kendini Kabul Envanteri” bireylerin kendilerini kabul düzeylerini ölçmek için Temuge tarafından 1987 yılında geliştirilmiştir.¹⁷ 116 maddeden oluşan bu ankette maddelerin karşısında yer alan “evet” ve “hayır” sütununun altındaki ifadeler “memnunum” ve

“şikâyetçiyim” olmak üzere ikiye indirilmiştir. Bunun yanı sıra “kararsızım” sütunu da ankette yer almıştır.

Uygulama sırasında hastalardan ankette yer alan açıklamalar okunduktan sonra sorulara geçmeleri istenmiştir. Anketteki ilk maddenin cevaplanması işleminde hastalara yardımcı olunmuştur.

Ek 1. Kendini Kabul Envanteri

	EVET		HAYIR		Kararsızım
	Memnunum	Şikâyetçiyim	Memnunum	Şikâyetçiyim	
1. Başarıtlık karşısında çabuk yıkılıyorum ve kendime güvenimi kaybediyorum					
2. Geleceğinden umuluyorum					
3. Herhangi bir iş yaparken başkalarından fikir almaya ve onu aydınlatmaya önem veririm.					
4. Bir işi planlarken bir çok kişiye danışırım. Ama son karar kendim veririm.					
5. Zaman zaman başarıtlıklarım oluyorsa da, bundan dolayı kendimi değersiz bulmuyorum.					
6. Kendi şansımı kendim yaratabileceğimi inanmıyorum.					
7. Kendimi işe yaramaz, zavallı bir kimse olarak görüyorum.					
8. Daima başkaları tarafından korunmaya ve desteklenmeye ihtiyacım oluyorum.					
9. Başarımın görevi ve yeteneklerimden çok şansma borçluyum.					
10. Hataları olduğum zaman hatamı kabul etmek bana zor geliyor.					
11. Olduğum gibi davranırsam ya da sonucuna da katlanmam gerektirir inancıyorum.					
12. Gerektiğinde hatalarımı ve eksik yanlarımı açıklamada sakınca görmem.					
13. Hata yaptığımı anlayınca özür dilemekten çekinmem.					
14. Neredense bütün akıllıklar beni bulur					
15. Gerektiğinde kişim kendimi değiştirebileceğime inanıyorum.					
16. Karşılaştığım güçlükler ailemin bana iyi bir eğitim verememesi olmasından ileri geliyor.					
17. İnsanlar beni anlamıyor.					
18. Kararsız bir insan olduğumdan dolayı yaşamım tatsızlaşıyor.					
19. Dersten düşük not almış genellelikle kendi tembelliğimin sonucu olarak görüyorum.					
20. Kendimle ilgili konularda karar vermede güçlük çekiyorum.					
21. Benimle ilgili konularda yakularım benim yerine karar vermeleri bana güven sağlıyor.					
22. Yaptığım seçimlerden ve işlerden dolayı çoğu zaman pişman olurum.					
23. Kendimi günahlarından dolayı değersiz buluyorum.					

	EVET		HAYIR		Kararsızım
	Memnunum	Şikâyetçiyim	Memnunum	Şikâyetçiyim	
24. Kendimi yaşamaya değer ve toplum içinde yeri olan bir kimse olarak görüyorum.					
25. Yaptıklarından dolayı Allah'ın beni cezalandıracağından korkuyorum.					
26. Ailemin beni olduğumdan daha iyi görmesi karşısında onları aldattım olmanın üzüntüsünü duyuyorum.					
27. Haksızlıklar karşısında bile kendimi savunmuyorum.					
28. Zor durumlarda genellelikle yalan ve hileyeye başvururum.					
29. Genellelikle dedikodu yapmaktan hoşlanmıyorum.					
30. Haklımda aslısı dedikodular yapıyor.					
31. Haklımda gerçeğe dayanan bazı dedikodular var.					
32. Genellelikle başkalarının yanında terle ve bunaldırım.					
33. Bir topluluk içinde bütün gözler bana çevrilmişcesine tedirgin olurum.					
34. Yabancılarla tanışmak ve yeni dostlar edinmekten hoşlanırım.					
35. Kendimle ilgili sorunların çözümünde gerektirince başkalarının yardımını isteyebilirim.					
36. Başkaları beni seyrederken iş yapmıyorum.					
37. Başkaları bana baktığında yürümeyi şaşırıyorum.					
38. Arkadaşlarımın davetimi beklemeden gerektiğinde onların grubuna katılırım.					
39. Gerektiğinde duygu ve düşüncelerimi açıklarabilirim.					
40. Gerektiğinde bildiklerimi ve gördüklerimi başkalarına anlatabilirim.					
41. Genellelikle topluluk içinde bulunmaktan hoşlanırım.					
42. Grişken bir insan sayılırım.					
43. Başım baktıklarında mutlaka bir kusurum olduğu duygusuna kapılırım.					
44. Topluluk içinde rahat konuşmuyorum.					
45. Genellelikle başkalarının dikkatini çekmekten sıkırım.					
46. Verinde ve haklı bile olsam yazıma yapılan övgülerden utanırım.					
47. Diğer insanlar hakkındaki düşünceler ve kanularımı başkalarının laflarıyla değiştirmem.					
48. Başkaları benim değer ve inançlarımı ters düşen bir iş yapmamı istediklerinde onları reddedemem.					

	EVET		HAYIR		Kararsızım
	Memnunum	Şikayetçiyim	Memnunum	Şikayetçiyim	
49.Olduğum gibi görünmekten hoşlanmıyorum.					
50.Kendi değer ve inançlarını başkalarınınkine ters düşse bile onları açıkça ortaya koyar ve savunurum.					
51.Başkalarının ahlak değerlerine uygun davranmavabilirim.					
52.Genellikle isteklerim, beğenilerim ve değerlerime uygun bir yaşam sürüyorum.					
53.Başkalarının benim inançlarına ve değerlerime uygun davranmasını beklemiyorum.					
54.Genellikle olduğum gibi davranırım ve olduğum gibi görünmeye çalışırım.					
55.Gerektiğinde hakkımı ararım.					
56. Genellikle kendimden çok başkalarını memnun etme çabasıdayım.					
57.Eğer duygu ve düşüncelerimden utanırsam bunları tam karşıtı olan bir davranışla gizlerim.					
58.Arkadaşlarımla bir çoğu kadar güzel ya da yakışıklıyım.					
59.Kendimi oldukça çirkin ve sevimsiz buluyorum.					
60.Normal bir beden yapısına sahibim.					
61.Boyum oldukça kısadır.					
62.Olduğuca sıkı ve çelimsizim.					
63.Gizlediğim bazı fizik kusurları var.					
64.Kulağım iyi işitmiyor.					
65.Gozlük takmak zorundayım.					
66.Olduğuca şişmanım.					
67.Sağlıklı bir insanım.					
68.Güzel olmayan yanlarım kadar, güzel yanlarım da var.					
69.Doğuştan getirdiğim bedensel özürüm var.					
70.Kalıtıl bir özürüm var, bu benim çocuklarımda da görülebilir.					
71.Karşı cinsten arkadaşlarımla bana duygusal yaklaşımından utanıyorum.					
72.Karşı cinsten duygusal yaklaşımı beni öfkeliyor.					
73.Kızıl erkekli bir toplantıda kendimi rahat hissetmiyorum.					
74.Kendi cinsiyetinden (kız ya da erkek olmaktan) memnunum.					
75.Karşı cinsten arkadaşlarımla beraber olmaktan mutluluk duyuyorum.					
76.Okul yaşamında arkadaş seçerken kız erkek ayrımı yapmam.					

	EVET		HAYIR		KARARSIZIM
	Memnunum	Şikayetçiyim	Memnunum	Şikayetçiyim	
98.Istemediğim halde çabuk kızıyor ve sinirleniyorum.					
99.Insanları seviorum ve onlarla beraberlikten mutlu oluyorum.					
100.Yaşamın güzel ve ilginç yanlarını görmek mutlu oluyorum.					
101.Kendi çabamla yenebileceğim güçlüklerden dolayı mutsuz olmam.					
102.Yeni durumlara kolay uyum yapıyıyor ve yeni yaşantılardan hoşlanıyorum.					
103.Altınan insan değilim.					
104.Sebatlı ve ıradeli bir insanım.					
105.Kolay mutlu olamıyorum, genellikle karamsar bir insanım.					
106.Kendimi yaşamaya değer ve toplulda yeri olan bir kimse olarak görüyorum.					
107.Başkalarıyla ilişkilerimde onlara duygu ve düşüncelerini gösteririm.					
108.Bazen yalnızlıktan hoşlanırım.					
109.Eleştiriyi benliğime yöneltmiş bir tehdit olarak görürüm.					
110.Eleştirilerden önce rahatsız olsam bile sonradan üzerinde durur ve yaralanma gereği duvarım.					
111.Bazı komlarda hoşarsız olabilirim ama verimli ve başarılı olduğum alanlar da var.					
112.Bazı alışkanlık ve kusurlarıma rağmen gene de normal ve uyumlu bir insanım.					
113.Üzerime aldığım görevi kusursuz yapmam şartı.					
114.Bazen ters ve geçimsiz bazen ise sıcak ve yumuşak olurum.					
115.Çirkin ve sevimsiz yönlerimi iyi ve sevimli yönlerim kapatıyor.					
116.Arkadaşlarımla bazı kusur ve noksalarımla şaka konusu yapıp beni incitmiyorlar.					

	EVET		HAYIR		Kararsızım
	Memnunum	Şikayetçiyim	Memnunum	Şikayetçiyim	
77.Karşı cinsten birilerinin benimle duygusal yakınlık kurma isteğinde olduğu kansındayım.					
78.Arkadaş saydıkları beni arar ve benden hoşlanırlar.					
79.Arkadaşlarımla benim dostluğuma güvenirlir.					
80.Arkadaşlarımla beni pısrık ve beceriksiz bulurlar.					
81.Arkadaşlarımla beni küçümstüyorlar.					
82.Arkadaşlarımla beni gruplarına isteyerek alırlar.					
83.Arkadaşlarımla ciddi işlerde ve çalışmalarda benimle beraber olmak isterler.					
84.Arkadaşlarımla beni ağzı gevşek ve sır saklamaz bulurlar.					
85.Hiç kimse beni sevmiyor.					
86.Arkadaşlarımla bana düşman oldular.					
87.Ailem beni çok sever ve önemser.					
88.Öğretmenlerin çoğu beni diğer arkadaşlarımla kadar önemsemiyor.					
89.Çevremizdeki insanlar beni ilgilendiren konularda bile benim fikrimi almazlar.					
90.Ev sahibini rahatsız edeceğim düşüncesiyle misafirlige gitmekten çekinirim.					
91.Diğer insanlar arasında bir yerim olduğuna inanıyorum.					
92.Diğer insanların kendimden uzaklaştıracak kadar çevreme koku saçıyorum.					
93.Insanları beni övdüklerinde içimden bu kadar değerli olmadığımı düşünüyorum.					
94.Arkadaşlarımla beni yetenekli fakat alçak gönlü bulurlar.					
95.Kolay arkadaş edinebilirim.					
96.Psikolojik yonden normal ve rahat bir insan sayılırım.					
97.Kendimi dürüst ve samimi bir insan olarak görüyorum.					
98.Istemediğim halde çabuk kızıyor ve sinirleniyorum.					

Verilerin Değerlendirilmesi

Bilgilerin çözümlenmesinde SPSS 10,0 versiyonu kullanılmıştır. Anketler önce sağlıklı cevap anahtarında değerlendirilmiş ve araştırmacı tarafından net puanlar hesaplanmıştır. Daha sonra kişisel bilgiler ve net puanlar bilgisayara girilmiştir.

DDY'li bireyler ve kontrol gurubunun kendini kabul düzeyi açısından karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Değerlendirmede önem denetiminde hata payı $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

DDY'li bireyler ve kontrol gurubunun kendini kabul düzeyi açısından karşılaştırılmasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p=0.001$, $p < 0,05$). Bu sonuçlara göre sağlıklı çocukların kendilerini kabul düzeyleri DDY'li çocuklardan oldukça yüksek çıkmıştır (Tablo I).

Tablo I. Deney ve kontrol gruplarının kendini kabul düzeyleri yönünden karşılaştırılması.

Grup	Birey sayısı	Ortalama	Standart sapma	z değeri	
Deney	14	10,86	33,393	-3,255	p=0,001,
Kontrol	20	22,15	25,027		
Toplam	34				p<0.005*

*istatistiksel olarak önemli

TARTIŞMA

Dünyada görülme sıklığı birçok çalışmada farklı ifade edilen dudak damak yarıklı bireylere en fazla Hint ve doğu topluluklarında (binde 2,3) rastlanırken, Afrika menşeli topluluklarda ise bu anomali en az (binde 0,6) orandadır.^{8,18} Ülkemizde bu oran binde 0.95 olarak bulunmuştur.³ DDY'li bireylerde yaşlarına göre estetik ve konuşma bozukluğunun belirgin olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir.¹⁹ Bu farklı durum DDY'li bireylerde stresse bağlı olarak psikososyal bozukluklara da sebep olabilmektedir.¹⁴

Rogers'e göre benlik kavramı kişinin ne olduğu konusunda görüşlerinin yanı sıra ne olması gerektiğini ve ne olmak istediği konusundaki görüşlerini de içerir.²⁰ Kişinin ne olmak istediği konusundaki görüşleri "İdeal Benliği" oluşturur.²¹ Sağlıklı insan ne olması gerektiğini bilir ve ona ulaşmak için çaba sarf eder. Bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi, toplumsal çevresiyle uyum içinde olması ve iletişim kurması ile kendini kabul (self-acceptance) düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır.⁷⁻¹¹

Bizim bu çalışmadaki amacımız Sivas ve çevre illere hizmet veren Cumhuriyet Üniversitesi Diş hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı'na tedavi amaçlı başvurmuş DDY'li hastaların kendini kabul düzeylerini ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamızda DDY'li hastaların kendini kabul düzeyi kontrol grubuna göre belirgin olarak düşük çıkmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalara baktığımızda ise bu konuda çeşitli görüşler olduğunu görmekteyiz. Berk ve ark 2001 yılında yaptıkları bir çalışmada Çinli çocuklarda uygulanan kendini kabul testinde, DDY'li bireylerin kendi öz kardeşlerine ve kontrol grubuna göre oldukça düşük skorlara sahip olduklarını kaydetmişlerdir.²² Bu çalışmanın sonuçlarına göre bireylerin yüzlerindeki deformite DDY'li hastaların kendini kabul düzeyine etki etmiştir. Star ise yaptığı araştırmada dudak damak yarığına sahip olmayı problem olarak görmeyen bireylerin kendini kabul düzeylerinin çok daha iyi olduğunu iddia etmiştir.²³

Bunun aksi olarak fiziksel görüntüsü ile barışık portre çizmeyenlerin kendini kabul düzeyi çok daha düşük bulunmuştur. İlginç olarak bir başka çalışmada ise DDY'li bireylerin % 15'inde kendini kabul düzeyi maksimum seviyelerde çıkmıştır.²⁴

DDY'li bireyler doğumdan ergenlik dönemi sonuna kadar bir seri operasyon geçirmektedirler. Bu hastalar ancak yetişkinliği atlatana kadar kabul edilebilir bir estetik görünümüne kavuşmaktadırlar. Yani tedavi bittiğinde ideal benlik oluşmuşumu tamamlanmış olmaktadır. Bu sure zarfı içerisinde gerek estetik gerek de konuşma yetersizliği bu bireylerin sosyal olarak topluma açılmalarında çeşitli problemler oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmalarda DDY'li bireylerin yüzlerindeki estetik olmayan görünümünden dolayı sosyal izolasyon, konuşmada güçlük, öğrenmede güçlük ve kendine güvende yetersizlik gibi belirgin problemlere maruz kaldıkları ortaya atılmıştır.²²⁻²⁵ Yine yapılan bir çalışmada DDY'li çocukları olan ebeveynlerin bile diğer ailelere nazaran daha çekingen ve toplumdan izole oldukları ortaya konulmuştur.²⁵ Araştırmacılar ebeveynlerin DDY'li çocuklarına çok daha az toleranslı olduklarını ve bu çocuklarına karşı daha fazla sinirli davrandıklarını göstermişlerdir. Muhtemelen tüm bu olumsuz gelişmeler çocuğun kendini kabulüne ve dolayısıyla da yaşamdan zevk almasına olumsuz yönde etkilerde bulunmaktadır.

SONUÇ

Bizim bölgesel olarak ve sınırlı sayıda Dudak damak yarıklı bireye bakarak genel bir sonuç ortaya atmamız hiç kuşkusuz yanıltıcı olacaktır. Bu tip bireylerde envanter toplama işlemi genel bir sağlık politikasının bir parçası olmalıdır. DDY'li bireylerin dış görünüşlerini düzeltmek için yapılan operasyonların yanı sıra ruhsal yapıları da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca DDY'li çocuğa sahip ebeveynler de çeşitli şekilde moral ve destek rehabilitasyonlarına tabi tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Trotman CA, Collett AR, McNamara JA, Cohen SR. Analyses of craniofacial and dental morphology in monozygotic twins discordant for cleft lip and unilateral cleft lip and palate. Angle Orthod 1993; 63: 135-140.

2. Raghavan R, Sidhu SS, Kharbanda OP. Craniofacial pattern of parents of children having cleft lip and/or cleft palate anomaly. *Angle Orthod* 1994; 64: 137-144.
3. Tunçbilek G. Dudak- damak yarıklarında kalıtım ve epidemiyoloji. In: Erk Y, Özgür F, eds. Dudak damak yarıkları. Ankara: İşkur Matbaacılık Ltd Şti; 1999: s.7-13.
4. Bıçakçı AA, Nalçacı R, Turgut M. Damak dudak yarıklı bir hastada multidisipliner tedavi yaklaşımı (Olgu sunumu). *Türk Diş hek Derg* 2007; 69: 136-138.
5. Kuijpers-Jagtman AM. The orthodontist, an essential partner in CLP treatment. *B-ENT* 2006; 2: 57-62
6. Kuijpers-Jagtman AM, Borstlap-Engels VM, Spauwen PH, Borstlap WA. Team management of orofacial clefts. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 2000; 107: 447-51.
7. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. 20. basım. İstanbul: Özgür Yayınları;1996.
8. Turner SR, Rumsey N, Sandy JR. Psychological aspects of cleft lip and palate. *Eur J Orthod* 1998; 20: 407-415.
9. Enç M..Ruhbilim Terimleri Sözlüğü 2. basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 1980.
10. Kılıççı Y. Kendisini-Kabul Envanteri El Kitabı Ankara: H. Ü. Eğitim Fak. Psikolojik Hizmetler ABD; 1985.
11. Erkan G. Ortopedik özürlü çocukların kendini kabul düzeyi üzerine bir araştırma. İstanbul 1990. Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu.
12. Kılıççı Y. Üniversite öğrencilerinin kendini kabullerini etkileyen bazı değişkenler. Ankara: H. Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fak. Psikolojik danışma ve Rehberlik Böl Doçentlik Tezi; 1981.
13. Mangır M, Kandemir F. Onyediy yaş grubu gençlerin kendini kabul düzeyini etkileyen bazı faktörler. *Aile ve Topl Derg* 1993; 3: 50-57.
14. McWilliams B J, Musgrave R H. Psychological implications of articulation disorders in cleft palate children. *Cleft Palate J* 1972; 9: 294-303.
15. Marcusson A, Paulin G, Ostrup L. Facial appearance in adults who had cleft lip and palate treated in childhood. *Scand J Plastic Reconst Hand Surg* 2002; 36: 16-23.

16. Hickey AJ, Salter M. Prosthodontic and psychological factors in treating patients with congenital and craniofacial defects. *J Prost Dent* 2006; 95: 392-396.
17. Temuge T. Kendini Kabul Envanterinin Lise Öğrencilerine Uyarlaması. Ankara: H.Ü Sosyal Bilimler Ens Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; 1987.
18. Gorlin RJ, Cervenka J, Pruzansky S. Facial clefting and its syndromes. *Birth Defects Orig Artic Ser* 1971; 7: 3-49.
19. Chapman KL, Graham KT, Gooch J, Visconti C. Conversational skills of preschool and school-age children with cleft lip and palate. *Cleft Palate Craniofac J* 1998; 35: 503-16.
20. Rogers, C.R. A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in the client-centered framework. In: *Psychology: A study of science: McGraw Hill. 1959. p 184-256.*
21. Yanbastı, G. Kişilik Kuramları. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Yayınları; 1996.
22. Berk NW, Cooper ME, Liu YE, Marazita ML. Social anxiety in Chinese adults with oral-facial clefts. *Cleft Palate Craniofac J* 2001; 38: 126-133.
23. Starr P. Self-esteem and behavioral functioning of teenagers with oro-facial clefts. *Rehabilitation Lit* 1978; 39: 233-235.
24. Leonard B J, Dwyer Brust J, Abrahams G, Sielaff B. Self-concept of children and adolescents with cleft lip and/or palate. *Cleft Palate Craniofac J* 1991; 28: 347-353.
25. Brantley H T, Clifford E. Maternal and child locus of control and fielddependence in cleft palate children. *Cleft Palate J* 1979; 16: 183-187.

Yazışma Adresi:

Yrd.Doç.Dr.Oral Sökücü
Cumhuriyet Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi
Ortodonti Anabilimdalı, SIVAS.
Tel : 0 346 2191010
Faks : 0 346 2191237
E-posta : almanoral@hotmail.com